

Direktiv och anvisningar

Verksamhetsplan 2024-2026 och budget 2024

Innehållsförteckning

Direktiv och anvisningar	1
1 Inledning.....	3
2 God ekonomisk hushållning.....	3
3 Vision och mål	3
3.1 Vision 2040	4
3.2 Övergripande mål	4
3.3 Finansiella mål	5
3.4 Ekonomiska principer.....	5
4 Planeringsförutsättningar.....	6
4.1 Planerings- och uppföljningsprocessen	6
4.2 Omvärld och påverkansfaktorer.....	7
4.2.1 Ekonomiska förutsättningar från tidigare år.....	7
4.2.2 Konjunkturläget.....	7
4.2.3 Ukraina	10
4.2.4 Arbetsmarknad	10
4.2.5 Skatteunderlagsutveckling	12
4.2.6 Demografiska förändringar	13
4.2.7 Demografisk försörjningskvot	16
5 Nämndernas preliminära ramar.....	17
5.1 Volymförändring.....	18
5.2 Indexuppräknig/pengnivåer	18
5.3 Hantering av pensionskostnader och nytt pensionsavtal	18
5.4 Nytt pensionsavtal	18
5.5 Personalomkostnader	19
5.6 Semesterlöneskuld.....	19
5.7 Hantering av kapitalkostnader.....	19
5.8 Overhead.....	19
6 Investering, mark och exploatering.....	20
7 Nytt kommunalt bolag.....	21
7.1 Kommunala bolag inom Kommunstyrelsens förvaltning.....	21

Direktiv och anvisningar för Verksamhetsplan 2024-2026 och budget 2024

1 Inledning

I *Direktiv och anvisningar för Verksamhetsplan 2024-2026 och budget 2024* lyfts förutsättningar och riktlinjer för nämndernas förslag till verksamhetsplan och budget fram. Direktiven inleds med kommunens vision, övergripande mål och finansiella mål. Därefter lyfts planeringsförutsättningar, nämndernas preliminära ramar och slutligen investeringar, mark och exploatering.

Mer utförliga anvisningarna för nämndernas verksamhetsplaner, tabeller för nämndernas preliminära kostnader, intäkter och investeringar, samt tidsplan återfinns i bilaga 2-5.

2 God ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning är en viktig del i kommunkoncernens hållbara utveckling. God ekonomisk hushållning innebär att dagens kommuninvånare får ut så mycket som möjligt för sina skattepengar, och att morgondagens kommuninvånare försäkras minst samma servicenivå som dagens kommuninvånare.

För att uppnå en god ekonomisk hushållning har kommunen tagit fram övergripande mål för nämnder och bolag, samt finansiella mål och förutsättningar för verksamheten. Det ingår också i kommunens planerings- och styrprocess att ta fram en tioårsplan för långsiktig ekonomisk planering vartannat år, som ger möjligheter för kommunen att verka för en hållbar ekonomisk utveckling.

3 Vision och mål

Kommunens vision och övergripande mål pekar ut riktningen och ambitionsnivån för Österåkers kommun. I kommunens budget ska verksamhetsmål, finansiella mål, samt riktlinjer som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning anges. Resultatet ska sedan utvärderas i förvaltningsberättelsen i delårsbokslutet och årsbokslutet för att visa om måluppfyllelsen är förenlig med de mål Kommunfullmäktige beslutat om.

3.1 Vision 2040

Kommunens vision, *Österåkers Vision 2040*, ska genomsyra kommunens verksamheter och de beslut som fattas om kommunens framtida inriktning.

Kommunens vision lyder:

**Med kvalitet, trygghet och valfrihet i fokus,
skapar vi en hållbar framtid.
Österåker - möjligheternas skärgårdskommun**

I visionen lyfts fyra strategiska områden fram: kvalitet, trygghet, valfrihet och hållbar framtid.

3.2 Övergripande mål

Visionen tydliggörs bland annat genom Kommunfullmäktiges övergripande mål och nämndernas resultatmål och indikatorer. Österåkers kommun arbetar efter en mål- och resultatstyrningsmodell, som utgör styrmodell för nämnderna avseende planering, uppföljning, analys och åtgärder. Som en del av styrmodellen tar respektive nämnd fram resultatmål, resultatindikatorer och mätmetod utifrån Kommunfullmäktiges övergripande mål och de anvisningar som finns i bilaga 2. Målarbetet i nämnderna ska vara klart i samband med fastställandet av de preliminära verksamhetsplanerna, senast 8 september.

Inför den nya mandatperioden fastslog Kommunfullmäktige fyra övergripande mål som ersätter de sju inriktningsmålen från och med 2024. De nya målen utgår från översiktsplanen och från visionen och pekar ut de prioriterade områdena för arbetet under mandatperioden.

Mål 1: Österåkers verksamheter präglas av hög kvalitet

Kommunens verksamheter ska präglas av hög kvalitet. Verksamheterna strävar efter att ständigt utvecklas för att möta invånarnas, brukarnas och besökarnas förväntningar och behov. Strategin för verksamhetsutveckling lägger grunden för arbetet med delaktighet, kundfokuserat arbetssätt och ständiga förbättringar i hela organisationen. Kommunens kärnverksamheter är särskilt i fokus under målet.

Mål 2: Österåker har en robust och effektiv ekonomi

En god ekonomi är en förutsättning för att kunna bedriva en bra och kvalitativ verksamhet. Under målet är därför fokus för organisationen att använda de gemensamma resurserna på ett klokt och effektivt sätt som säkrar både kvaliteten i den befintliga verksamheten och driver den utveckling som behövs för att kunna säkra den framtida kvaliteten. Den ekonomiska planeringen är långsiktig och bidrar till en fortsatt robusthet i kommunens ekonomi, vilket ger förutsättningar för att kunna möta både oförutsedda konjunktursvängningar och framtida demografiska utmaningar.

Mål 3: Österåker är en trygg kommun för de som vistas, verkar och bor här

Invånare, besökare, medarbetare och brukare ska känna sig trygga i Österåkers kommun. Arbetet under målet strävar mot ett tryggare Österåker och arbetet präglas av trygghetsskapande åtgärder och långsiktiga, främjande insatser som skapar en trygghet genom hela livet. Trygghetsfrågorna spänner över både kommunens verksamheter och över det offentliga rummet.

Mål 4: Österåkers utveckling sker med fokus på en hållbar framtid

Österåker är en kommun som växer och tillväxten ska ske på ett ansvarsfullt och hållbart sätt. Österåker ska ha ett offensivt och innovativt förhållningssätt till hållbarhet. Under målet rymms både ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet och program för dessa tre områden lägger grunden för arbetet.

3.3 Finansiella mål

För att kunna styra kommunens verksamhet ur ett finansiellt perspektiv krävs finansiella mål. De finansiella målen ska leda till en robust, effektiv och hållbar ekonomisk utveckling för kommunen. Direktiven är utformade så att de finansiella målen kan uppfyllas. De övergripande finansiella målen inför budget 2024 och planåren 2025-26 är:

- Nettokostnadsandelen ska högst motsvara 99 procent av skatt och bidrag som utgiftstak
- Kommunens utdebitering hålls så låg som möjlig under 2024-2026. För år 2023 är den 16,90
- Kostnadsutveckling per invånare ska inte överstiga 3 procent i snitt under mandatperioden
- Minst 50 procent av investeringsvolym som överstiger årets avskrivningar (avskrivningar exklusive exploatering) ska finansieras med årets resultat

3.4 Ekonomiska principer

Principiella ställningstaganden och ärenden av större vikt kopplat till budget och ekonomi ska alltid behandlas av Kommunstyrelsen och Kommunfullmäktige. Det kan till exempel handla om taxor och avgifter.

Kommunfullmäktige tilldelar nämnderna en nettoram bestående av kostnader och intäkter för driften. Kommunfullmäktige kan ange särskilda ändamål som hela eller delar av anslaget ska användas till, i övrigt har nämnden rätt att inom tilldelad kostnads- och intäktsram omfördela resurser mellan verksamhetsområden, efter avstämning med ekonomiavdelningen. För verksamheter i egen regi kan inte omfördelning ske mellan verksamhetsområden, däremot mellan enheter inom verksamhetsområdet. Undantaget är anslagsfinansierade verksamheter.

Tilldelade ramar utgör den yttersta restriktionen för verksamheten. Beslut som fattas av nämnden ska rymmas inom tilldelad ram. Större förändringar eller avvikelser från vad Kommunfullmäktige beslutat måste behandlas av Kommunfullmäktige.

Avvikelser som uppstår under innevarande budgetår ska så långt det är möjligt hanteras av nämnderna inom tilldelad budgetram. I de fall avvikelser inte går att hantera inom tilldelad budgetram, exempelvis kopplat till större förändringar i volymer, kommer detta istället hanteras i kommande års budget, där nämnderna kompenseras för volymförändringar.

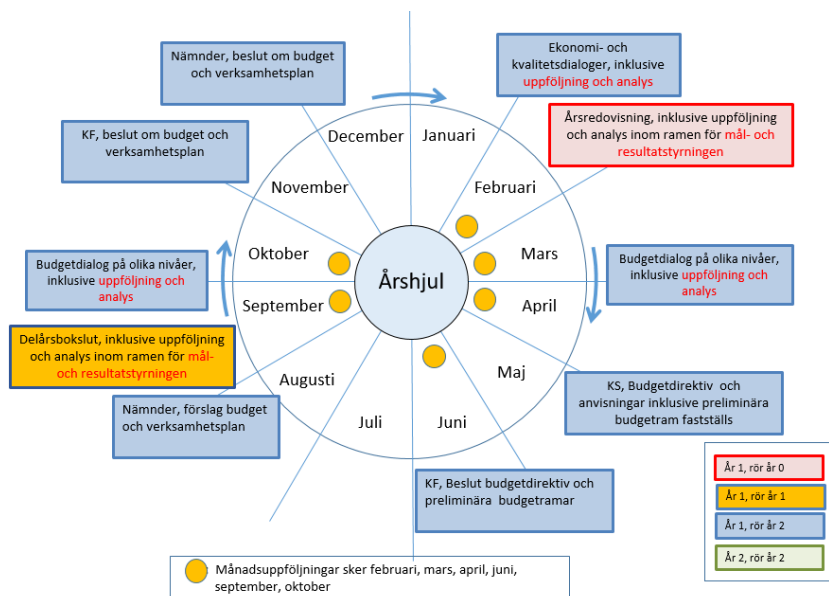
Alla ärenden som medför ekonomiska konsekvenser utöver nämndernas tilldelade ramar för innevarande budgetår eller som innebär ekonomiska konsekvenser på längre sikt, ska stämmas av med ekonomiavdelningen innan handlingar lämnas över till Kommunstyrelsen och Kommunfullmäktige för behandling.

Nämnderna ska göra ekonomiska uppföljningar sex gånger under året: februari, mars, april, juni, september och oktober. Utöver detta görs ett delårsbokslut per augusti och därefter ett årsbokslut och en årsredovisning.

4 Planeringsförutsättningar

4.1 Planerings- och uppföljningsprocessen

Kommunen ska varje år upprätta en budget för nästkommande år och en plan för kommunens ekonomi under den kommande treårsperioden. Mål och riktlinjer som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning ska anges i planen. I budgeten ska även skattesats och anslag till verksamheterna anges, samt hur verksamheten ska finansieras och hur den ekonomiska ställningen beräknas bli vid budgetårets slut.

Figur 1: Planerings- och uppföljningsprocessen Österåkers kommun

Senast under mars månad påbörjas planeringsprocessen med budgetdialoger, både med tjänstemän och politiska företrädare. I dialogerna med tjänstemän utvärderas och analyseras föregående års resultat, både gällande kvalitet och ekonomi. Utöver detta sker även avstämningar mellan förvaltningarna och ekonomiavdelningen gällande prognostiserade volymer inför kommande budget- och planår.

I den politiska beredningen behandlas kommunens ekonomiska förutsättningar, finansiella mål och prioriteringar med hänsyn till kommunens övergripande mål. Direktiv och anvisningar tas upp i Kommunstyrelsen 25 maj och i Kommunfullmäktige 19 juni 2023. Respektive nämnd tar fram förslag till verksamhetsplan och budget enligt Kommunfullmäktiges preliminära ramar. Förslag till verksamhetsplan och budget ska vara taget av respektive nämnd senast den 8 september och färdigmarkerat i Stratsys senast den 1 september. Beslut om ramar per nämnd, samt skattesats sker i Kommunstyrelsen i oktober och i Kommunfullmäktige i november. Nämnderna ska därefter fastställa en verksamhetsplan och budget utifrån Kommunfullmäktiges beslut om ramarna. En utförligare tidsplan för budgetprocessen bifogas direktivet (se bilaga 6).

4.2 Omvärld och påverkansfaktorer

Direktiv och anvisningar för verksamhetsplan 2024-2026 och budget 2024 bygger på flera omvärlds- och påverkansfaktorer, bland annat de ekonomiska förutsättningarna från tidigare år, konjunkturläget, skatteunderlagsutvecklingen och den demografiska utvecklingen i kommunen. Antaganden och prognoser görs utifrån idag kända faktorer och ett antal framtida troliga scenarion. Efter flera år av pandemi, krig och konjunktursvängningar, ökar osäkerheten i antaganden och prognoser för framtiden. Nedan följer de omvärlds- och påverkansfaktorer som har legat till grund för direktiven.

4.2.1 Ekonomiska förutsättningar från tidigare år

Budgeten för 2023 upprättades med försiktighet, då många omvärldsfaktorer snabbt ändrade förutsättningarna för samhället. Enligt prognos förväntades Sverige gå in i en mild högkonjunktur under inledningen av 2022. Istället blev stigande energipriser och hög inflation snabbt ett faktum.

Skattesatsen för Österåker låg kvar på samma nivå som 2022, 16:90 kr och budgeterat resultat uppgick till 38 mnkr. I budget 2023 gjordes en generell indexuppräkningsomräkning om 2,9 procent för lön- och prisförändringar. Förskola och pedagogisk omsorg räknades upp med 3,5 procent, grundskola med 5,4 procent, fritidshem, samt vård och omsorg med 2,9 procent. Utöver indexuppräkningsomräkning ingick även kompensation för volymförändringar enligt kommunens befolkningsprognos, samt ett antal extra resursförstärkningar inom olika verksamhetsområden kopplat till politiska uppdrag. I budget togs höjd för högre pensionskostnader på grund av inflation och nytt pensionsavtal. För icke pengrelaterad verksamhet anvisades en generell effektivisering om 1,4 procent.

4.2.2 Konjunkturläget

Världsekonomin har de senaste åren präglats av utbudsstörningar, hög efterfrågan, låg arbetslöshet och hög inflation. Prisökningarna har lett till en stram penningpolitik från centralbanker runt om i världen för att inflationen ska nå uppsatta inflationsmål. Trots höjda räntor och ökade priser, ökade BNP med 2,6 procent 2022 i Sverige. Hushållen har byggt upp ett sparande under pandemiåren, vilket möjliggör fortsatt konsumtion, trots att deras disponibla inkomster minskar. Detta har lett till att inflationen bromsar in långsammare än förväntat. Sysselsättningen har fortsatt att stiga under 2022 och även under 2023, många arbetsgivare har haft svårt att hitta arbetskraft.

Inflationen började stiga under 2022, vilket har lett till att Riksbanken kontinuerligt har höjt styrräntan för att få bukt med inflationen. I april 2023 höjde Riksbanken styrräntan till 3,5 procent. Målet för inflation är 2,0 procent mätt med KPIF¹. Riksbanken har i uppgift att få ned inflationen till målet inom rimlig tid. Med den förda penningpolitiken väntas inflationen sjunka tillbaka under andra halvan av 2023 och stabiliseras nära 2 procent under 2024.

Prognosen för styrräntan framåt skiljer sig mellan de olika instituten. Riksbanken prognostiserar att de kommer höja 25 punkter ytterligare i juni eller september 2023, för att sedan ligga still på samma räntebana. Andra prognosmakare indikerar att styrräntan åter sänks under 2024, men storleken på en eventuell sänkning skiljer sig åt mellan olika prognosmakare.

Inflationstakten i mars 2023 uppgick till 8 procent mätt i KPIF. Det är en nedgång från februari med 1,4 procent. Det är främst energipriserna som har gått ned, vilket ger en indirekt påverkan på andra produktionspriser. Livsmedelspriser har ökat 19,8 procent det senaste året och står nu för nästan en tredjedel av KPIF-uppgången. Inflationen, exklusive räntor och energipriser, ligger dock fortsatt högt på 8,9 procent.

Prognosen för BNP-tillväxten 2023 är -0,7 procent. Hushållen började dra ned sin konsumtion under andra halvan av 2022 då deras disponibla inkomster minskade. Under fjärde kvartalet 2022 minskade även företagens investeringar och BNP sjönk med 0,5 procent. Under 2024 förväntas BNP-tillväxten vara låg, prognosen visar på 0,2 procent ökning. Först 2025 förväntas ekonomin återhämta sig och BNP öka med 1,8 procent.

Svenska hushåll är räntekänsliga till följd av hög belåningsgrad och korta räntebindningstider. Hög inflation och stigande räntor gröper ur hushållens köpkraft. Tillväxten för nya bostadslån var i mars 2023 2,3 procent, vilket är det lägsta som hittills uppmäts för denna statistik sedan den började sammanställas 2006.

De stigande räntorna har en stark påverkan på bostadsmarknaden med färre affärer och sjunkande bostadspriser som följd. Bostadspriserna har fallit 10 procent de senaste tio månaderna och förväntas falla cirka 20 procent från pristoppen i februari 2022. Byggkostnadsindex för mars 2023 gick upp med 14,9 procent i jämförelse med mars 2022. Det är främst byggherrekostnaderna som har ökat mest och driver upp index. Det här påverkar prognosen negativt för bostadsbyggandet i kommunen för åren 2023-2025.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) skriver i *Budgetförutsättningar för åren 2023–2026 för regioner och kommuner* att Sverige har två tuffa år framför sig. Hushållen och bostadsinvesteringar är särskilt känsliga för de ökade räntekostnaderna. Offentlig konsumtion förväntas utvecklas svagt och landa på en nolltillväxt. Kommunsektorns konsumtion förväntas minska på grund av de ökade kostnaderna inflationen för med sig. Statlig konsumtion förväntas öka genom satsningar på försvaret och rättsväsendet.

¹ Konsumentprisindex med fast ränta

Skiktgränserna i skattesystemet har höjts, vilket gör det lönsamt att arbeta mer samtidigt som reallönerna har fallit. Bedömningen är att arbetskraftutbudet framöver kommer att fortsätta öka genom att de som redan arbetar går upp i tid eller att man väljer att arbeta längre upp i åldrarna.

Tabell 1: Nyckeltal för den svenska ekonomin, utfall och prognos enligt SKR

	Utfall			Prognos			
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
<i>BNP, kalenderkorrigerad</i>	-3,2	4,7	2,7	-1,0	1,6	3,3	2,6
<i>Sysselsättning, timmar</i>	-3,8	2,3	2,4	0,8	0,6	2,0	1,7
<i>Relativ arbetslöshet, procent</i> <i>Andel av arbetskraften, AKU</i> <i>15-74 år</i>	8,5	8,8	7,5	8,1	9,0	8,6	7,7
<i>Timlön, nationalräkenskaperna</i>	4,8	2,7	3,9	3,9	3,7	3,4	3,3
<i>Timlön,</i> <i>konjunkturlönestatistiken</i>	2,1	2,7	2,7	3,9	3,7	3,4	3,3
<i>Inflation, KPIF</i>	0,5	2,4	7,7	5,4	1,8	1,8	2,0
<i>Inflation, KPI</i>	0,5	2,2	8,4	7,6	2,1	1,1	1,9
<i>Befolkning 15-74 år enligt</i> <i>SCB:s prognos från 2021</i>	0,4	0,0	0,3	0,7	0,6	0,6	0,5

Källa: SKR, Budgetförutsättningar för åren 2023-2026 för regioner och kommuner

Konjunkturbarometern är en enkätundersökning som Konjunkturinstitutet genomför på månadsbasis. Undersökningen i april 2023 bekräftar den tuffa situation som många hushåll och företag befinner sig i. Hushållen, tjänstemannasektorn och detaljhandeln svarar i enkäten att de har låg tro på de ekonomiska förutsättningarna framåt. Hushållen är försiktiga med sina pengar och drar ned på kapitalköp för att istället spara. Detaljhandeln tror inte på ökade priser framåt, men kämpar med lönsamheten. Bygg- och anläggningsverksamhet indikerar på det stora hela ett normalt stämningsläge, men det är skillnader mellan delbranscher. Anläggningsverksamheten planerar att öka personalstyrkan, medan husbyggarna är mer pessimistiska och ser en sjunkande efterfrågan och risk för nedskärningar. Många branscher upplever fortfarande att det är svårt att få tag i personal men rätt kompetens, men med en minskad orderingång och låg lönsamhet avvaktar många företag med att anställa.

Kronan har försvagats de senaste två åren. Växelkursen har inte varit en avgörande faktor för inflationssvängningar, dock medför det en osäkerhet kring hur företagen tar hänsyn till det vid prissättning och därigenom indirekt hur stort genomslaget på inflationen blir. Den lågt värderade kronan drar ned svensk import, men ökar exporten.

USA ligger något före Europa i konjunkturcykeln och har en i nuläget sjunkande inflation, dock från höga nivåer och fortfarande högre än målet om 2 procent. Federal Reserve planerar höja

styrrentan till 5,25 procent i maj. Kina tog bort nolltolerans för covidsmitta mot slutet av 2022, vilket har ökat den kinesiska produktiviteten. Kina är en stor exportör av varor och deras utbud påverkar prissättningen av varor globalt. Kina har en låg inflation, till skillnad från Europa och USA. Den störning i logistikbranschen som uppstod efter pandemin har lättat, då inflationen har drivit ned efterfrågan.

4.2.3 Ukraina

Efter Rysslands invasion av Ukraina har många människor flytt undan kriget. 37 116 personer har i april 2023 sökt skydd i Sverige enligt massflyktsdirektivet, varav nästan 40 procent befinner sig i Stockholms län. I Österåkers kommun befinner sig 382 personer från Ukraina, åldersfördelade enligt Tabell 2 nedan.

Tabell 2: Inskrivna i Migrationsverkets mottagningsystem, uppdelade på åldersgrupp för Österåkers kommun den 28 april 2023

Ålder	Antal	Procentuell fördelning
0 år	--	--
1-5 år	21	2
6-15 år	-- , 65	~17
16-17 år	14	4
18-19 år	6	2
20-64 år	246	65
65+ år	20	5
Totalt	382	100

Källa: Migrationsverkets veckostatistik per kommun, samtliga ukrainska medborgare som är inskrivna i mottagningsystemet, oavsett om de sökt asyl eller om de sökt och beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet.

Fotnot: "--" innebär att uppgift inte kan anges av integritetsskäl.

I april 2023 befann sig cirka 100 barn i åldern för förskola, grundskola och gymnasium i kommunen, varav 9 barn har plats på förskola och ett 60-tal barn i grundskola. Migrationsverket ersätter kostnader för barn i skola och förskola, både de som sökt uppehållstillstånd enligt massflyktsdirektiv eller för de som är asylsökande.

Regeringen har i vårpropositionen 2023 avsatt 100 miljoner till Svenska för Invandrare (SFI), särskilt riktat till ukrainska flyktingar. Pengarna delas ut som statsbidrag via Skolverket.

4.2.4 Arbetsmarknad

Under 2023 går Sverige in i en lågkonjunktur, vilket enligt definition brukar leda till en högre arbetslöshet. Svensk ekonomi och arbetsmarknad har dock stått motståndskraftiga och arbetsgivare har fortsatt svårt att hitta arbetskraft. Arbetslösheten har till och med minskat något under året, både i Österåker, i länet och i riket.

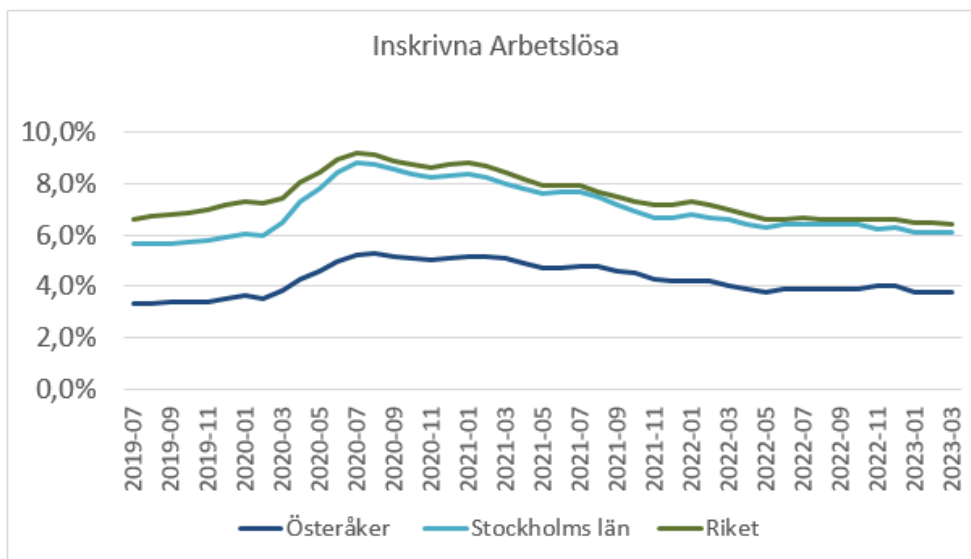
Arbetslösheten har i och med den höga inflationen förväntats öka i takt med att en lågkonjunktur utvecklas. Istället har sysselsättningen stigit och arbetslösheten är fortsatt låg. Prognosmakarna förväntar sig fortfarande en ökad arbetslöshet, men tror att den inträffar senare än initiala prognoser. Efterfrågan antas minska under 2023 och företag kommer då att få anpassa sina kostnader. 2024 prognostiseras arbetslösheten vara som högst runt 8,5 procent för att sjunka något under 2025, enligt Riksbanken. SKR prognostiserar i sin rapport från april 2023 att

arbetslösheten kommer att öka till 9,0 procent under 2024, medan Konjunkturinstitutet tror på ett något bättre scenario med 8,2 procent arbetslöshet för 2024, för att sedan sjunka till 7,9 2025 och till 7,4 procent 2026.

Månadsstatistik för mars från SCB visade att arbetslösheten minskat med nästan 144 000 personer i Sverige jämfört med samma period förra året. Minskningen ger en arbetslöshet på 7,7 procent i riket, vilket är en minskning med 0,5 procentenheter jämfört med samma period förra året. SCB:s statistik bygger på undersökningar via slumpmässigt urval och har en bredare definition av arbetslöshet jämfört med Arbetsförmedlingen och är jämförbar med andra länders data.

Enligt Arbetsförmedlingens registerbaserade statistik, som bygger på de personer som är registrerade i myndighetens databas, fortsätter arbetslösheten att minska både i Österåker, i länet och i riket. I mars var arbetslösheten i Österåker 3,8 procent, i Stockholms län 6,6 procent och i riket 7,0 procent. Arbetslösheten i riket ligger nu på en lägre nivå än vad den gjorde februari 2020, det vill säga innan pandemin bröt ut. För Stockholms län och Österåker ligger arbetslösheten strax över nivåerna uppmätta innan pandemin.

Diagram 1: Arbetslöshet enligt Arbetsförmedlingens registerbaserade statistik över öppet arbetslösa och sökande i program för riket, Stockholms län och Österåker, 16-64 år

Tabell 3: Arbetslöshet enligt Arbetsförmedlingens registerbaserade statistik för riket, Stockholms län samt Österåkers kommun

	Österåker	Stockholms län	Riket
16-64 år	3,8 %	6,1 %	6,4 %
Utrikes födda	8,8 %	12,1 %	15,6 %
Ungdomsarbetslöshet 18-24 år	4,8 %	6,4 %	7,4 %
Utrikes födda, 18-24 år	13,0 %	12,0 %	14,8 %

Källa: Arbetsförmedlingen

4.2.5 Skatteunderlagsutveckling

Kommunsektorn är i mycket stor utsträckning beroende av skatteunderlagsutvecklingen, som främst består av löner och pensioner, i såväl den egna kommunen som i riket.

Det kommunala skatteunderlaget har återhämtat sig sedan konjunkturnedgången 2020 och utvecklades starkt både 2021 och 2022.

Skatteunderlagstillväxten för 2022 fastställs i december 2023. SKR prognostiserar att skatteunderlagstillväxten blir knappt 5,4 procent, vilket är något högre än den av regeringen fastställda, eftersom den förväntade inbromsningen på arbetsmarknaden inte föll ut enligt tidigare prognoser.

Tabell 4: De senaste skatteunderlagsprognoserna per april 2023

Per år	2022	2023	2024	2025	2026
SKR, aktuell	5,4	4,3	4,0	4,8	4,7
SKR, förgående	5,4	3,8	4,6	4,4	4,0
Regeringen, april*	5,0	4,4	2,4	4,5	5,3
ESV, mars	5,1	4,3	3,7	4,2	3,9
Ackumulerat					
SKR, aktuell	5,4	10,0	14,3	19,8	25,4
SKR, förgående	5,4	9,5	14,5	19,5	24,3
Regeringen, april	5,0	9,6	12,3	17,3	23,5
ESV, mars	5,1	9,6	13,7	18,5	23,0

*Regeringens siffror är prognosen från vårpropositionen för 2023. Uppräkningsfaktorerna för 2022 och 2023 fastställdes i september 2022 i förordningen SFS 2022:1422. För 2022 är faktorn 4,8 procent och för 2023 är den 4,7 procent.

Källa: Ekonomistyrningsverket, regeringen, SKR

SKR:s skatteunderlagsprognos från april visar på en högre skatteunderlagstillväxt än skatteunderlagsprognosen från februari. Det är lönesummans utveckling och läget på arbetsmarknaden som indikerar en starkare utveckling 2023 än tidigare prognostiserat.

Framöver antas lönesumman öka i långsammare takt eftersom antalet arbetade timmar förväntas utvecklas svagt under 2023 och 2024, som en effekt av den minskande aktiviteten i ekonomin. Under 2025 och 2026 antas skatteunderlaget öka snabbare igen genom fler arbetade timmar. Inflationens inverkan på sänkta reallöner antas öka arbetskraftsutbudet, dels genom högre medelarbetstid, alltså att gå från deltid till heltid, och dels genom att personer jobbar längre innan de går i pension.

Nedrevideringen av skatteunderlagets utveckling under 2024 beror på att SKR nu räknar med större ökning av grundavdraget efter att regeringen presenterat ett förslag om sänkt skatt på arbetsinkomster och pension inför budgetpropositionen 2024.²

Beräkningar till *Direktiv för Verksamhetsplan 2024-2026 och budget 2024* bygger på antaganden från SKR:s skattunderlagsprognos över förväntade skatteintäkter, generella stadsbidrag, kommunalekonomisk utjämning och kommunala fastighetsavgifter från april 2023.

4.2.6 Demografiska förändringar

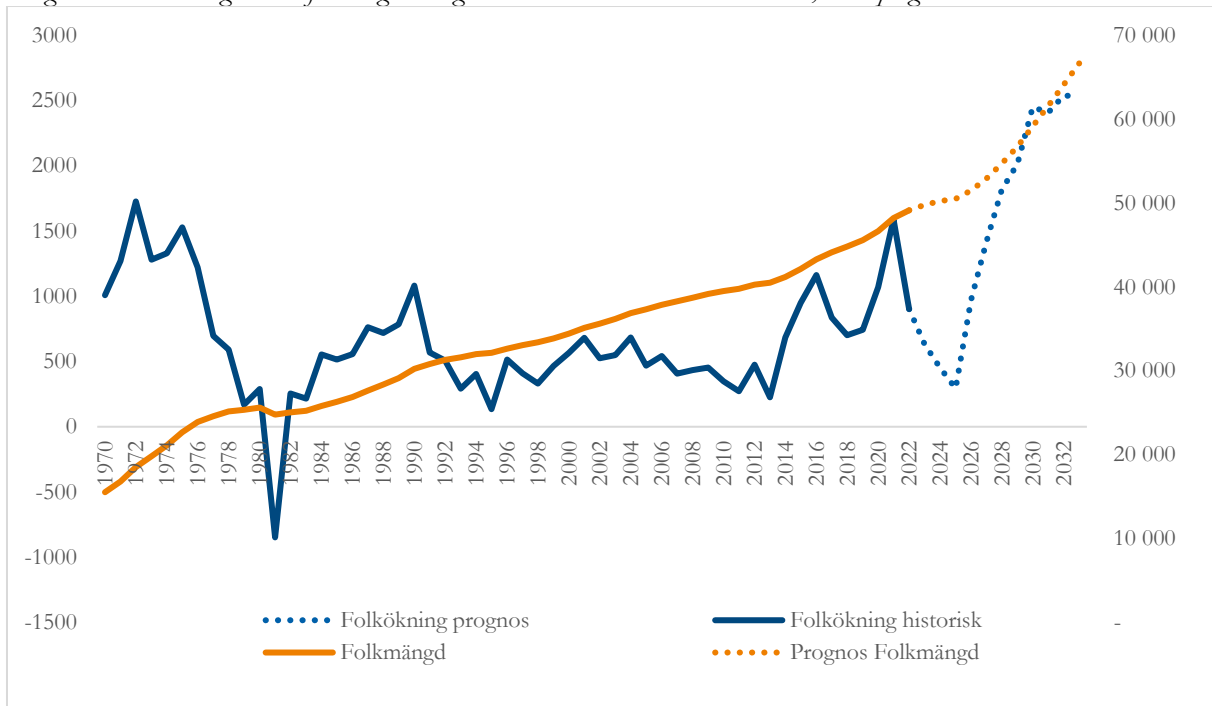
Vid årsskiftet 2022/2023 hade Österåker 49 138 invånare. Statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) visar att kommunen har vuxit med ytterligare 48 personer det första kvartalet 2023.

Befolkningsprognosen för Österåkers kommun utförs på våren tillsammans med Sweco. Befolkningsprognosen bygger på antagande om antal födda och döda, samt av antal in- och utflyttade. De fyra faktorerna kallas för befolkningens förändringsvariabler. Underlaget för prognosen bygger på data och omvärldsfaktorer framtagna vintern 2022/2023. Då förhållanden pekade på en lågkonjunktur de närmaste åren skruvades antagandet om nybyggnationer ned. Nybyggnationer har stor korrelation med befolkningstillväxten i Österåker. Indikationer visar efter första kvartalet 2023 att bostadsmarknaden står inför större utmaningar än förväntat och att bostadsbyggandet kan avta till mycket låga nivåer de kommande åren.

Enligt befolkningsprognosen väntas antalet invånare i Österåker öka med i genomsnitt 753 personer årligen de kommande fem åren, vilket är en nedrevidering från tidigare prognoser. Antagandet är att befolkningstillväxten kommer vara förhållandevis låg under den befarade lågkonjunkturen mellan 2023-2025 med en genomsnittlig befolkningstillväxt på 460 personer årligen. På längre sikt är antagandena mer osäkra, men prognosen är att byggtakten ökar 2026 och framåt, vilket genererar en större befolkningstillväxt till uppskattningsvis 1500 personer årligen.

² Fi2023/01515

Diagram 2: Folkmängd och befolkningsökning i Österåkers kommun 1970-2022, samt prognos

Befolkningsprognosen är starkt förknippad med nybyggnation och i kommunen prognostiseras framförallt inflyttning av människor i förvärvsarbetsande åldrar med barn eller med barn på väg. Samhällsbyggnadsförvaltningen prognostiserar 160 nya bostäder årligen de kommande tre åren. Från 2026 väntas en ökad byggtakt med i genomsnitt 600 bostäder årligen fram till 2029.

Tabell 5: Antal personer i olika åldersgrupper, utfall 2020–2022, prognos 2023–2026, samt förändringar i procent mellan år.

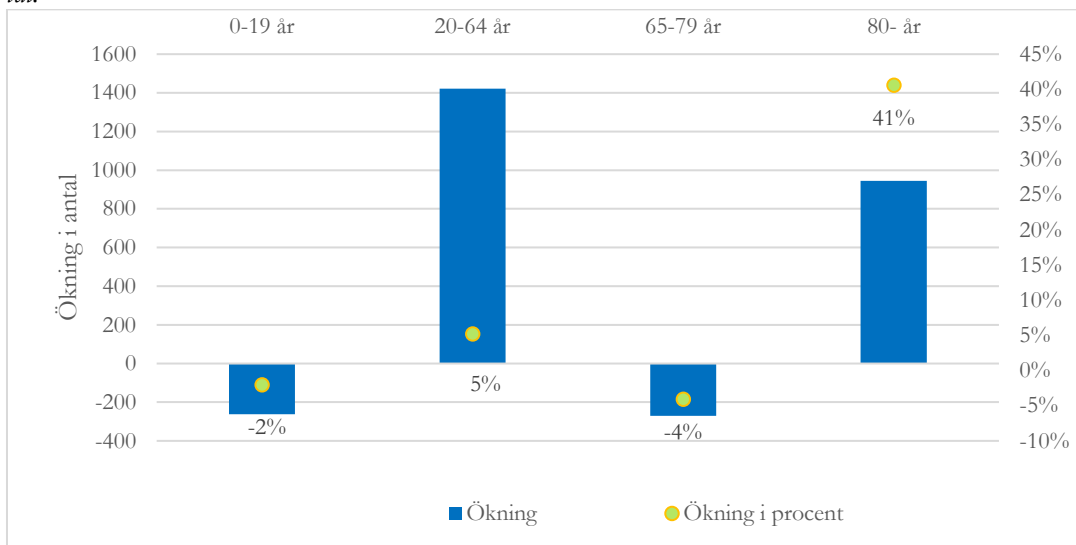
		Utfall			Prognos			
	Ålder	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Nyfödda	0 år	513	510	480	487	494	498	515
Förändringar i %		15,3	-0,6	-5,9	1,4	1,4	0,8	3,5
Förskolebarn	1-5 år	855	066	111	135	117	094	099
Förändringar i %		1,0	7,4	1,5	0,8	-0,6	-0,7	0,2
Skolbarn	6-15 år	6 393	6 504	6 587	6 606	6 671	6 734	6 838
Förändringar i %		0,5	1,7	1,3	0,3	1,0	1,0	1,5
Gymnasium	16-19 år	2 558	2 685	2 741	2 764	2 717	2 677	2 720
Förändringar i %		4,8	5,0	2,1	0,8	-1,7	-1,5	1,6
Förvärsarbete	20-64 år	25 733	26 661	27 235	27 632	27 953	28 054	28 656
Förändringar i %		2,8	3,6	2,2	1,5	1,2	0,4	2,1
Äldre:	65-79 år	6 601	6 676	6 655	6 587	6 442	6 407	6 385
Förändringar i %		0,8	1,1	-0,3	-1,0	-2,2	-0,5	-0,3
	80-w år	1 991	2 132	2 329	2 560	2 832	3 055	3 274
Förändringar i %		3,4	7,1	9,2	9,9	10,6	7,9	7,2
	90-w år	313	321	336	352	370	385	418
		-3,7	2,6	4,7	4,7	5,2	3,9	8,7
Hela befolkningen		46 644	48 234	49 138	49 770	50 225	50 519	51 488
Förändringar i %		2,3%	3,4%	1,9%	1,3%	0,9%	0,6%	1,9%
Förändringar årligen		1070	1590	904	632	454	294	969

Källa: SCB, samt Österåkers befolkningsprognos 2023, gjord av Sweco våren 2023

Givet att befolkningsutvecklingen följer prognosen för 2023 skulle det innebära följande förändringar i antal för verksamheternas respektive målgrupper inför verksamhetsåret 2024:

- Förskolebarn (1–5 år) minskning om cirka 20 barn
- Grundskolan (6–15 år) ökning om cirka 70 elever
- Gymnasieskolan (16-19 år) minskning om cirka 50 elever
- Målgruppen för äldreomsorg (över 65 år) ökar med cirka 130 personer, där gruppen 65-79 år minskar med 145 personer, medan gruppen 80 år och äldre står för en ökning om 270 personer.

Diagram 3: Prognos av förändring av antal invånare i olika åldersgrupper mellan 2022 och 2026, i procent och absoluta tal.

Källa: SCB, samt Österåkers befolkningsprognos 2023, gjord av Sweco våren 2023

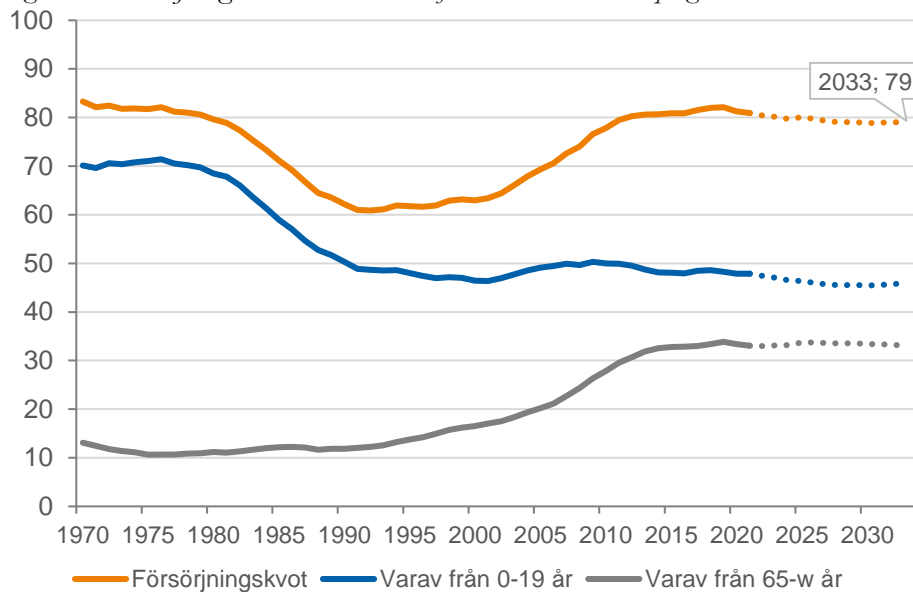
4.2.7 Demografisk försörjningskvot

Den demografiska försörjningskvoten eller beroendekvoten är ett enkelt mått för att beskriva åldersstrukturen i ett land. Så kallade icke-produktiva grupper i befolkningen jämförs med så kallade produktiva grupper. Dessa grupper kan konstrueras på olika vis, men ofta räknas barn och unga 0-19 år, samt de som är äldre än 65 år, som icke-produktiva i befolkningen. Den produktiva gruppen är den åldersgrupp där andelen förvärvsarbetare i regel är hög, i denna jämförelse 20-64 år. En låg försörjningskvot innebär att befolkningen består av fler grupper i produktiv ålder jämfört med icke-produktiva.

För Österåker var den totala demografiska försörjningskvoten omkring 80 sista december 2022, vilket betyder att 100 personer i åldern 20-64 år ska försörja 80 personer, fördelat på 47 barn och unga, samt 33 personer som är äldre än 65 år. Mellan 2021 och 2022 minskade försörjningskvoten med 0,5 i Österåker, från 80,9 till 80,4 vilket kan härledas till att gruppen förvärvsarbetande ökade procentuellt mer än övriga grupper. Både rikets (77) och länets (67) försörjningskvot är lägre än Österåkers. Sammantaget beräknas en relativt konstant försörjningskvot för Österåker under prognosperioden.

I det kommunalekonomiska utjämningsystemet tas det bland annat hänsyn till demografiska aspekter och Österåker får med anledning av den demografiska sammansättningen ta del av utjämnningen. Regeringen har meddelat att det kommer att tillsättas en parlamentarisk utredning för att se över samtliga delar av utjämningsystemet inklusive LSS-utjämnningen. Syftet med uppdraget är att säkerställa att den kommunalekonomiska utjämnningen ger kommuner likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla välfärd och annan kommunal service, trots skillnader i skattekraft och strukturella förutsättningar.

Diagram 4: Försörjningskvot i Österåker, utfall 1970-2022 samt prognos 2023-2033.

5 Nämndernas preliminära ramar

Nämndernas budgetramar för 2024 grundar sig i stor utsträckning på prestationer, så kallad prestationsbudgetering. Prestationsbudgetering innebär att resursfördelningen baseras på volymbeslut, det vill säga att priset kopplas till prestation. Ekonomiavdelningen och förvaltningarna har tillsammans haft avstämningar och gjort avvägningar gällande volymförändringar, enligt det arbetssätt som infördes i och med budgetprocessen 2020.

Beräkningen av budget 2024 bygger på:

- Budget 2023, exklusive kostnader av engångskaraktär
- Volymförändringar med hänsyn till bland annat kommunens befolkningsprognos
- Generell indexuppräknings för verksamheter
- Generell effektivisering för icke pengrelaterad verksamhet
- Bokslut för 2022
- Bokslutsprognosen för 2023

Respektive nämnd ska upprätta en budget enligt Kommunfullmäktiges preliminära ramar inför budget 2024. Fördelning av nämndernas preliminära bruttokostnader och intäkter framgår av bilaga 3.

5.1 Volymförändring

Nämndernas totala volymökningar har beräknats till cirka 40 mnkr i budget 2024 och är fullt kompenserade. Volymerna kan komma att revideras under hösten 2023 beroende på bland annat utvecklingen av omvärldsfaktorer och prognoser.

5.2 Indexuppräknings/pengnivåer

Preliminär indexuppräknings i direktivet inför budget 2024 är generellt 1,6 procent och består av lönerelaterade kostnadsökningar om cirka 3 procent från april 2024. Till direktivet har ingen hänsyn tagit till priskompensation, detta kan komma att justeras till budgeten. Taxor/avgifter, förutom maxtaxan, och försäljning av tjänster har beräknats med 2 procent. Den totala nettokostnaden för indexuppräknings beräknas till cirka 36 mnkr. Pengnivåer för olika verksamhetsområden tas fram av berörda nämnder med hänsyn taget till den totala kostnaden för indexuppräknings som tak. Indexuppräknings kan komma att revideras under hösten 2023 beroende på bland annat utvecklingen av omvärldsfaktorer och prognoser.

Österåkers kommun ingår i samverkansområden för gymnasiet (Storsthlm) respektive vuxenutbildningen (Kunskapscentrum Nordost, KCNO). Inom dessa samverkansområden tillämpas gemensam prislista för både externa utförare och egen regi.

För verksamhet som inte är pengfinansierad har en generell effektivisering beräknats till 0,5 procent.

Enligt kommunens finansiella mål ska kostnadsutvecklingen per invånare inte överstiga 3 procent i snitt under mandatperioden. Planeringsförutsättningarna i direktivet tar hänsyn till det målet.

5.3 Hantering av pensionskostnader och nytt pensionsavtal

För att lindra den ekonomiska belastningen under de år då pensionsutbetalningarna ökar kraftigt har Österåkers kommun reserverat medel motsvarande hela pensionsskulden före 1998 i form av ansvarsförbindelsen under eget kapital i balansräkning. Pensionskostnader i form av utbetalningar från ansvarsförbindelsen för budget 2024 och plan 2025-2026 uppskattas till cirka 48 mnkr (inklusive skatt) årligen.

Under 2023 ökade kommunens pensionskostnader markant, främst på grund av inflation och nytt pensionsavtal. Under 2024 prognostiseras pensionskostnaderna öka ytterligare. Den höga inflationen har stor betydelse för kommunens pensionskostnader. Prisbasbeloppet för 2023 fastställdes i september till 52 500 kr, en ökning med 8,7 procent och prognosen för prisbasbeloppet 2024 är en ökning med över 8 procent. Prisbasbeloppet ligger bland annat till grund för värdesäkring av intjänad pension och får kostnadseffekt på alla delar inom kommunens totala pensionskostnader.

5.4 Nytt pensionsavtal

I december 2021 kom SKR och de fackliga organisationerna överens om en modernisering av det kommunala pensionssystemet. Det nya avtalet AKAP-KR är helt avgiftsbestämt och innebär en ökning av pensionsavgiften från 4,5 till 6 procent för pensionsgrundande inkomster upp till 7,5

inkomstbasbelopp (IBB) och från 30 till 31,5 procent för pensionsgrundande inkomster över 7,5 IBB.

De personer som är födda 1986 eller senare och idag ingår i AKAP-KL (avgiftsbestämt) samt de personer som är födda före 1986 och idag ingår i KAP-KL (avgift- och förmånsbestämt) med en pensionsgrundande inkomst upp till 7,5 IBB flyttas per automatik över till det nya avtalet. De personerna med en pensionsgrundande inkomst över 7,5 IBB i KAP-KL avtalet har under våren fått ett erbjudande om att byta till AKAP-KR. Valet görs under perioden 1 april - 31 maj. De som inte gör något val stannar kvar i KAP-KL. Prognoserna för pensionskostnaderna är därmed osäkra och kommer att revideras i prognosen per augusti då utfallet är klart över hur många som väljer att byta avtal.

5.5 Personalomkostnader

I direktiv och anvisningar för 2024 beräknas personalomkostnader preliminärt till 42,75 procent för anställda upp till 65 år, vilket är oförändrat från nivån 2023. För anställda som vid årets ingång fyllt 65 år beräknas nivån preliminärt till 17,68 procent, även denna oförändrad från nivån 2023. Den 31 mars 2023 upphörde lättningen i arbetsgivaravgifter för ungdomar som vid årets ingång är 19-23 år, vilket leder till en höjd preliminär nivå om 39 procent. Det beräknat PO-pålägg blir lägre då denna personalgrupp antas tjäna under 7,5 IBB. För att behålla kommunens konkurrensneutralitet ska PO-pålägget täcka arbetsgivaravgifter, avtalsförsäkringar och avtalspensioner.

5.6 Semesterlöneskuld

Förändring av semesterlöneskulden hanteras av respektive enhet inom kommunorganisationen, vilket är viktigt ur ett konkurrensneutralitetsperspektiv. Det är också viktigt att respektive förvaltning bevakar semesterlöneskulden i bokslutsprognoserna under året.

Det är arbetsgivarens skyldighet att se till att minst 20 semesterdagar, under förutsättning att de är förenade med semesterlön, tas ut i ledighet under semesteråret. Eftersträvansvärt är att medarbetare har möjlighet att ta ut en sammanhållen ledighet under huvudsemester, juni – augusti, och att arbetsgivaren uppmuntrar detta ur ett arbetsmiljöperspektiv för ett långsiktigt hållbart medarbetarskap.

5.7 Hantering av kapitalkostnader

Kapitalkostnader består av avskrivningar och internränta. Från och med januari 2017 bokförs avskrivningar och internränta på nämndnivå och motsvarande internränta bokförs som intäkt under centrala poster i resultatbudgeten. Förändring av kapitalkostnader inom Kommunstyrelsen justeras utifrån faktiska kostnader. För 2024 beräknas kapitalkostnaderna för kommunen uppgå till cirka 55 mnkr.

5.8 Overhead

Overhead (OH) är ett samlat begrepp som syftar till kommunens centrala kostnader för bland annat administration, stödfunktioner, centrala lokaler med mera. Syftet med systemet är att

kommunens administration ska effektiviseras och konkurrensneutralisera verksamheter i egen regi.

Kostnaderna för overhead fördelas i organisationen genom fastställda fördelningsnycklar. Exempel på fördelningsnyckel kan vara antal anställda, antal system med mera. Kostnaden för administration ska alltid vara en fråga för genomlysning. Kommunstyrelsens förvaltning arbetar aktivt med att se över de samlade kostnaderna, genom effektivisering och ständiga förbättringar.

6 Investering, mark och exploatering

Investeringsbudgeten beslutas inför varje budgetår. Samhällsbyggnadsförvaltningen ska samtidigt uppdatera sin tioåriga investeringsplan med fokus på de tre kommande åren. Eftersom investeringar verkställs vid olika tidpunkter under året kan ett budgeterat objekt helt eller delvis skjutas upp till kommande år. Anslagsbindningen för investeringsbudgeten är på projektnivå, där ett projekt kan omfatta ett enskilt objekt, till exempel en simhall eller en gång- och cykelväg i ett visst område, och kan påverka flera budgetår.

Vid framställning om investeringar skall motiveringen, samt driftkostnadskalkyl för helåret tydligt framgå. Inköp överstigande ett prisbasbelopp och en ekonomisk livslängd överstigande tre år ska räknas som investering.

Resultat av markförsäljning i form av realiserad vinst/förlust redovisas centralt i resultatbudgeten. Det innebär att bokfört värde enligt kommunens balansräkning och kostnader avseende markförsäljning ska beaktas. Eftersom markförsäljning varierar mellan åren underlättas uppföljningen av att nämndernas realiserade vinster/förluster redovisas centralt. Vid förvärv av mark ska finansieringen tydliggöras. Hänsyn ska tas bland annat till räntekostnader vid eventuell upplåning eller utebliven intäkt. I budget 2024 ingår 5 mnkr för realiserade vinster från markförsäljning som en central post i resultatbudgeten.

Med exploateringsverksamhet avses insatser för att anskaffa, förädla och iordningställa kommunens mark för infrastruktur samt för bostads- och/eller arbetsområden. De vanligaste formerna av exploateringsprojekt i Österåker är när en extern markexploatör investerar i allmän platsmark och överläter till kommunen. Exploateringsfastigheter som är avsedda att avyttras ska klassificeras som omsättningsstillgång. Exploateringsverksamhet ska bruttoredo visas, samt särredovisas för varje exploateringsområde.

En exploateringsplan för perioden 2024-2026 ska tas upp i Kommunstyrelsens verksamhetsplan. Planen ska omfatta både en utförlig beskrivning och kalkyler, bland annat avseende planerat bostadsbyggande och infrastrukturåtgärder. Framtida ekonomiska åtagande kopplat till infrastrukturinvesteringar som en följd av exploateringsprojekt ska tydliggöras.

Samhällsbyggnadsförvaltningen och ekonomiavdelningen arbetar med att ta fram uppdaterade riktlinjer för ekonomisk hantering av exploateringsverksamhet. Exploateringsredovisningen ska utvecklats för att tydliggöra helhetsperspektivet per projekt. Riktlinjerna ska innehålla en mall för exploateringsbudget.

Investeringsbudget för 2024 är beräknad till 110 mnkr (netto). Fördelning av preliminära investeringsmedel framgår av bilaga 6.

7 Nytt kommunalt bolag

Österåkers kommun äger flera bolag, helt eller delvis. Vissa verksamheter driver kommunen i aktiebolagsform, eller tillsammans med andra kommuner i samägda bolag, kommunalförbund eller samordningsförbund. Österåkers kommuns olika bolag driver verksamhet inom bland annat renhållning, avlopp och vattenförsörjning, fiberverksamhet, fastigheter och bostäder.

Under 2023 kommer ett nytt kommunal bolag att bildas, Österåkers Stadshus AB, vilket ska fungera som en helägd bolagskoncern. Kommunen kommer vara ensam ägare i koncernens moderbolag. Österåkers Stadshus AB, som i sin tur kommer ha ett antal dotterbolag, bland annat Armada Fastighets AB (med tillhörande dotterbolag), Roslagsvatten AB, Österåkersvatten AB, Övar AB med flera.

7.1 Kommunala bolag inom Kommunstyrelsens förvaltning

Kommunfullmäktige har bildat tre kommunala bolag. Bolagens syfte är att köpa, förvalta, utveckla och sälja fast egendom. Respektive bolag ska bedriva sin verksamhet på ett sådant sätt att kostnaderna för verksamheten täcks genom bolagets intäkter. En verksamhetsplan med strategiska mål för de närmaste tre räkenskapsåren och budget för nästkommande räkenskapsår ska fastställas årligen senast den 30 september. Kommunstyrelsens förvaltning ska klarmarkera verksamhetsplanen för kommunala bolag i Stratsys senast den 1 september, tillsammans med budgetmaterial för ordinarie verksamhet.

Bolagen ingår i koncernen och kommer ha Österåkers Stadshus AB som koncernmoder när detta bolag bildats.

Bilagor:

1. Direktiv och anvisningar för verksamhetsplan 2024-2026 och budget 2024
2. Anvisningar för nämndernas verksamhetsplan
3. Nämndernas preliminära ramar avseende kostnader och intäkter för 2024
4. Nämndernas preliminära ramar avseende investering för 2024
5. Tidplan för planeringsprocessen